Viborg Stifts Folkeblad 1950 og 1984

Den gamle Peiter ved Rødsø fortæller om et langt Liv

Peiter fra Vraa døde for 34 år siden. (Jens Christian Nielsen f. 7.03.1865 d. 15.04.1951)Alligevel er der mange, der husker ham eller i det mindste har hørt om ham, for han var ikke helt almindelig. Året før han døde, bragte Viborg Stifts Folkeblad en samtale med ham i anledning af, at han blev 85 år. Her genoptrykkes artiklen, der fortæller meget om de lokale forhold her omkring århundredeskiftet.

LANDSKABET OMKRING VRAA
mellem Rødding og Løvel bærer noget af et Højlands Præg. Lyngen klynger sig til stejle Skraaninger og bratte Skrænter. Der er Bakker saa høje, at Fyrren, Enebærbuskene og den senede Gyvel er blevet hængende paa Halvvejen, som om disse ellers saa nøjsomme Plantevækster ikke har haft Kræfter til at sætte helt til Tops. Kun Lyngen har evnet det. Landskabet er storladent med næsten vilde Kurver. Fra disse Bakketoppe ses Landevejen som en smal, hvid Stribe langt nede; mod Nord skimtes Rødsø og Pederstrup Bakker, og i lune

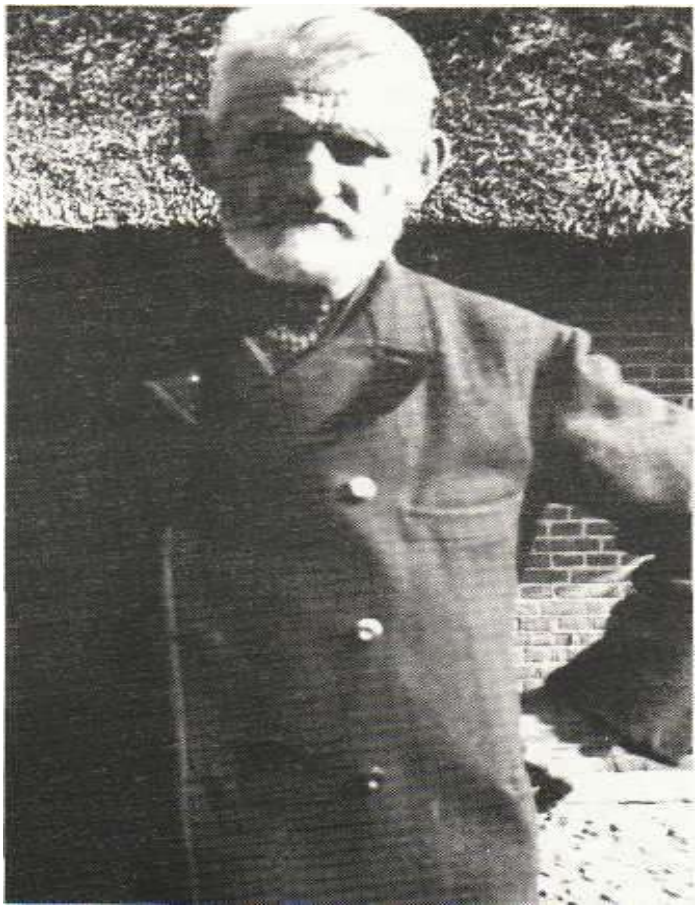

Kroge ligger Huse Gaarde. Herind i dette sjældne Landskab strakte sig for Tusinder af Aar siden en Vig af Hjarbæk Fjord, og Rødsø blev liggende som et blinkende Minde om en Tid, da Isen dækkede Landet.

EN AF DE ÆLDSTE.
Den gamle Peiter i Vraa, en af de ældste i Rødding-Løvel-Pederstrup Kommune, har interesseret sig for og beskæftiget sig med egnshistoriske Forhold, siden han som barbenet Purk vogtede Faar og Kvæg ved den sydlige Ende af Rødsø. Han er døbt Jens Christian Nielsen, men de færreste kender ham under det Navn. Siger man derimod ret og slet

"Peiteren", er der ingen Tvivl mulig, og mon ikke én og anden vil studse over at høre, at denne gamle Kraftkarl i Dag fylder 85 Aar? Haaret er hvidnet, og Skægget er blevet graat, men stadig er Skikkelsen rank og Sproget saa kraftigt og stærkt, at ingen rigtig Jyde taler det smukkere. "Peiteren" er en Terje Vigen-Skikkelse af samme Støbning som den norske Fisker, rank og stout og stærk.
For en halv Snes aar siden satte han sig selv fra Styret og overlod Ejendommen til sin Datter og Svigersønnen, Husmand Niels Christensen. "Peiteren" trak sin Baad paa Land og gemte Garnene og Algerne væk, men stadig kan man se ham svinge Øksen mod haarde Brændeknuder

ET 100-AARS-MINDE I SLÆGTEN.
"Peiteren" stod ved Huggeblokken den Dag, vi besøgte ham. Solens Straaler blinkede i Søen, og Maagerne stod stille i Luften over Sødal, da den Gamle lagde Øksen til Side og tørrede Næverne i Buksebenene, en Bevægelse, der viser, at Jyden tænker.
Fotograferes? Fortælle Historie? Ikke tale om, siger Peiteren; hvad angaar det andre Mennesker, hvem jeg er, og hvad jeg foretager mig? Men du skal være Velkommen til at sidde en Stund!
Peiteren siger du til alle Mennesker, et Princip, som han gennemfører konsekvent - ogsaa naar han deltager i Historisk

De svære Brændeknuder maa give sig, naar den 85-aarige svinger Øksen.
(Avisbillede)

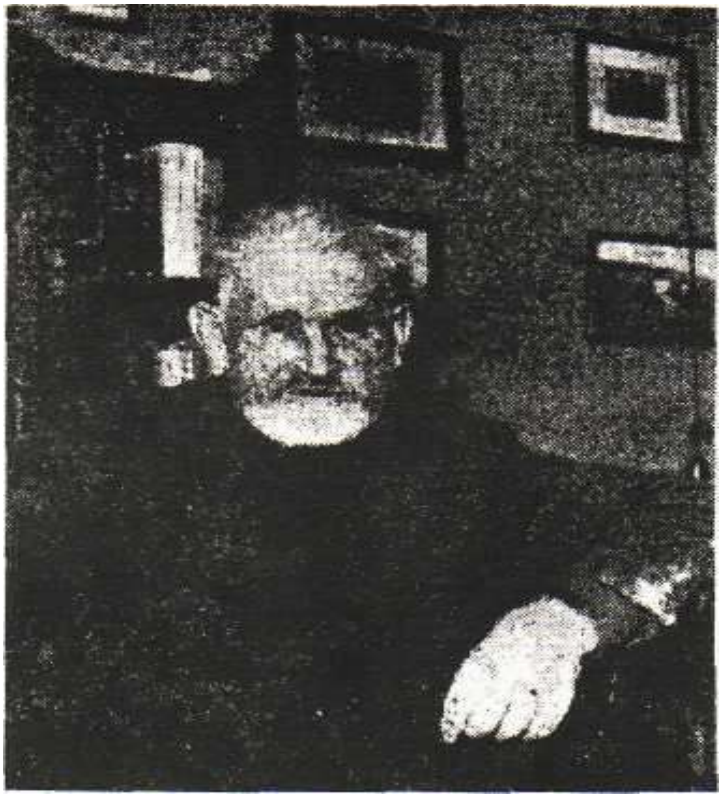

Den 85-aarige Jens Kr. Nielsen fortæller. (Avisbillede)

Samfunds Møder i Viborg, men ingen har taget Anstød heraf. Peiterens DU er et Haandslag. Har man historisk Interesse, er det tilsyneladende ikke saa vanskeligt at komme i Lag med ham, og saadan gik det ogsaa her. Før han vidste af det, var han langt inde i at fortælle Minder fra et langt Liv.

Alt det her har været Hede, siger han med en favnende Armbevægelse, men det er saa længe siden, at kun faa kan huske det. Jeg er født derovre paa den Ejendom; den har min Bror. Min Far var Jens Peitersen, min Bedstefar Niels Peitersen, eller Nielsen, som Navnet er. Den 5. Maj 1940 var det 100 Aar siden, Niels Peitersen slog sig ned ved Enden af Rødsø.

Et mærkeligt Navn, dette Peitersen... Det stammer fra en af Grev Stenbocks Soldater, Peiter, der blev fanget i Holsten i 1710. Han fik Lov til at bosætte sig i Vammen, og det varede ikke længe, inden Befolkningen kun kaldte ham Peiter, og siden har vi kørt med det.

Hvor véd De det fra?

Fra Arkivet i Viborg. Der har jeg studeret, men det er forbistret svært. Meget af Arkivmaterialet er jo affattet med gammel Haandskrift, som jeg jo nok kender, men som jeg næsten har glemt, fordi det er saa længe siden, den blev brugt. Det samme med de gamle Maal- og Vægt -Systemer. Det var en vanskelig Skrift. De første Aar, jeg var i Sogneraadet, hændte det, at Skrivelser blev formet i gammelt Sprog. Saa maatte Sogneraadsformanden give op. Dem maa du tage dig af, sagde han.

SAMLET OVER 100 STEDNAVNE.

De kender Egnen her særdeles godt. Det skulle man tro. Jeg er jo født ved Søen og begyndte her i 1904 paa 36 Tønder Land, som jeg købte af Niels Chr. Kallestrup. Det var bare Agre og Hede. Om Vinteren pillede jeg Sten op og fik købt Træ, og det følgende Foraar begyndte vi at bygge, min Fætter og jeg. I 1905 blev jeg gift med Vejmandens Datter i Pederstrup, Anne

Marie, der døde i 1920 af "den spanske".
Jo, man skulde vel kende det, men hvor mange unge kan man mon bilde ind, at i fjerne Tider hørte Lindum Skov, Sødal Skov og Kistrup Krat sammen? Saadan var det. Terrænet derovre ved Søenden kaldtes Fællesskov, dette her for Nederskov osv. Jeg har samlet over 100 Stednavne til Stednavneudvalget. De siger meget, Stednavnene. Hvad hed f. eks. den første mand i Pederstrup? - Per, naturligvis, og Strup betyder Udflytter.
Hvad med Vammen, Hersom og Løvel f.eks? Det er straks vanskeligere. Det er Egnens ældste Byer, og skal jeg svare, maa jeg til at kigge i Bøgerne. Men Rødding! Maaske stammer Navnet fra Begrebet "den røde Eng", men det kan naturligvis ogsaa have noget med Rydning at gøre.
Hvorfra den Interesse for Historie?
Hvad ved vel jeg? Det kom, mens jeg var Dreng og løb rundt blandt Faarene. Jeg sørgede for at have en Spade med, og saa gravede jeg Oldtidsminder frem, naar Faarene skikkede sig vel.

EN SVÆR TID AT KOMME IGENNEM.

Saa begyndte De paa egen Jord.?
- Ja, og det gik langsomt. Vi var jo kun os selv, min Kone og jeg, og havde kun lidt at arbejde med, lidt Haandredskaber og saadant, men ellers maatte vi bruge Næverne. Der var fyldt med Hugorme her paa Stedet og Snoge. Jeg husker en Dag, jeg kom hjem til Middag. Ude i Køkkenet laa der en ordentlig Krabat paa Gulvet og hvæsede. Den forsøgte at sætte op i Skorstenshullet, men maatte lade Livet. Naa, hvad? Jeg var vant til dem hjemmefra; en Orm fra eller til tog vi ikke saa højtideligt.
Det gik godt nok med Bedriften, men saa døde min Kone desværre .
- Hvordan gik det saa?
- De to "Tøser", vi havde, skulde jo i Skole, og Drengen var kun et Par Aar gammel, men vi klarede os endda, vi tre.
Peiteren faar et vemodigt Glimt i Øjnene ved Mindet om den Tid: Det var haardt. Husbestyrerinde kunde jeg ikke faa. Vi annoncerede flere Gange, men hvem vilde helt herud i Lyngen til en Bondemand? Jeg kunde have solgt, ja, men det kunde jeg ikke faa mig selv til og heller ikke til at sætte Børnene i Pleje. Det skal gaa, sagde jeg til mig selv, naar vi sad om Aftenen i Stuen og tænkte over Tingene. Saa følte vi, at det var vort Hjem, og at vi hørte sammen. Jeg kunde nok se, at det ikke gik saa godt med Jorden i den Tid. Det er noget Griseri ovre hos Peiteren, sagde Folk. Det var det ogsaa, men det gik, og det gik bedre, end jeg havde troet, særlig da den ene "Tøs" blev konfirmeret og kunde tage sig lidt af de andre. Drengen bar vi over til min Bror, naar Pigerne var i Skole, og saa kunde jeg selv sløjfe Middagsmaden. Jeg nøjedes med en Mellemmad og en Slurk lunken Mælk fra Mejeriet.

EN SØ DER SIKKERT VIL FORSVINDE.

Det var Hedens Vilkaar?
- Saadan var det. Engang imellem maatte jeg til Løvel med en Sæk Rug paa Nakken. Dengang fik man et Pund Brød for et Pund Korn. Saa var der da Brød i Huset. Kom man saa paa Søen og kunde finde Aal, var der ingen Nød. Brød og stegt Aal kunde nok gaa an.
Det siges, at Søen vil for svinde engang?
Det er vist ogsaa rigtigt. Den bliver nok til Eng, men hvor mange Aar det vil vare, ved jeg naturligvis ikke. Den mudres og gror til, og mon nogen har noget imod det? Saa kan man gaa tør skoet til Vammen. Den blev for øvrigt solgt i 1870 til en Tysker og en Fuldmægtig i Viborg. De vilde udtørre den, saadan som det skete med Rosborg Sø, men de lod være, fordi det ikke kunde betale sig. Alligevel blev Handelen staaende i Papirene, og Lodsejerne, som skulde have haft et Stykke Eng hver som Betaling, maatte høre for det flere Gange.

Saa gik jeg engang til Dommerfuldmægtig Sønderholm i Viborg og sagde: Vil du ha' noget med det her at gøre? Det skal fjernes fra Papirerne, men det blev ikke til noget, før jeg fik snakket med Laust Nørskov og bad ham om at gaa til Justitsministeren. Du maa lave en Skrivelse, sagde Nørskov, og saa sejlede jeg over Søen til Anders Smed paa den anden Side og fik ham til at skrive under paa, hvad min Datter havde sat sammen. Hun er Lærerinde og mere skrivendes end jeg, saa hun skrev, hvad jeg dikterede til Justitsministeren. Langt om længe gik det i Orden, og nu er Søen vor igen.

DA BARONEN PAA SØDAL BLEV BEGRAVET.

- Har De kendt Baronen paa Sødal?
- Det skulde man tro. Pedersdorff glemmer man ikke saa let.
Han fik Sødal i 1865 - det Aar, jeg kom til Verden - og beholdt den til sin Død i 1919. Jeg var med til at bære ham til Graven. Det skulde Sogneraadet gøre. Han havde ikke ret meget Familie. Sikken Storhed i Rødding den Dag! Det har vi ikke oplevet hverken før eller siden, saa mange fine Mennesker var der, og dér kom vi smaa Sogneraadsmænd og sluttede os til. Men nej, vi maatte ikke komme ind i Kirken. Den var forbeholdt "de store", men saa fik en da sagt, at det var os, der skulde bære Baronen ud af Kirken. Saa fik vi da Lov at komme ind, selv om vi kun havde sorte Kraver paa.

- Kendte De Baronen personligt?
- Han var en meget fin Mand, Pedersdorff. Han blev Lensgreve tilsidst. Gaardens Drift afhang mest af, hvem Forvalteren var, men ingen kan nægte, at Baronen var en Retfærds Mand. Alligevel kunde jeg ikke lide ham. Han skulde levere Pligthugst af Skoven. Jeg var Brændselsmand for Kommunen, og en Dag var jeg med Skovfogden paa Tur i Skoven for at mærke af. Dagen igennem stolprede vi rundt i Sne til midt paa Livet, og da vi saa skulde snakke med Baronen om Sagerne, maatte vi gennem Køkkenet for at faa Audiens. Til sidst kom vi da ind i Kontoret og stod ret op og ned, indtil Baronen langt om længe sagde, at jeg vel hellere maatte sætte mig ved hans Skrivebord og ordne Papirerne dér. Det var ham en Torn i Øjet, at en af hans Skovfogder skulle have noget at sige i Skoven, men saadan bød jo Landets Lov.
Den gamle Peiter kunde fortælle meget mere. Han har Bøger med historiske Optegnelser at støtte sig til, men i Mørkningen er der andre Ting, der trækker. Der skal røgtes ind, og der er meget andet at ordne, inden Familien i den gamle Gaard ved Rødsø kan sætte sig til Ro i Stuen. Folk af hans Støbning er der ikke mange af, maaske heller ikke saa mange, som der før har været.
En Terje Vigen-Figur, skrev vi i Begyndelsen af Artiklen ... Joh, Sammenligningen holder.